

СЕКЦІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ

ТРАДИЦІЇ, ЩО ОБ'ЄДНУЮТЬ УКРАЇНУ. МЕЦЕНАТСТВО, УКРАЇНСЬКА ПРЕСА ТА КНИГОДРУКУВАННЯ

Дрючкова У., студ.

У статті розглядається роль Теодора та Михайла Білоусів і Євгена Чикаленка у становленні української державності, доводиться потрібність меценатства і сьогодні.

Ключові поняття : меценатство, Теодоро Білоус, Михайло Білоус, Євген Чикаленко.

*«Гарячих патріотів і «щирих» українців
у нас багато, та біда в тому, що люблять
вони неньку-Україну до глибини серця,
а не до глибини кишені.»*

Є.Х.Чикаленко

Кажуть, кожна нація відрізняється своїми прикметними характеристиками, зовнішнім виглядом і навіть генами. І дуже часто важко не погодитися з цим твердженням. Адже як інакше можна пояснити, коли в різних кінцях країни, майже в один і той же час, живуть зовсім різні люди, які з однаковим запалом відстоюють українську народність не словами, а конкретними ділами.

Меценатство в Україні своїм корінням сягає ще часів Київської Русі. Уже тоді навички благодійності прищеплювалися змалку, бажання допомагати іншим і матеріально підтримувати державність наче передавалося у спадок.

Видання газет та книгодрукування в Україні розпочалося і довгий час існувало на кошти свідомих небайдужих людей. Кінець ХІХ – на поч. ХХст. – один з найважчих періодів в історії українського слова. Тоді йому не дали загинути справжні патріоти, діяння яких за життя так і не були належно поціновані.

Може саме з віддалі часу виднішими стають великі діла. Активна громадська позиція, видання газет, створення громадських товариств, фінансування будівництва культурних споруд, переслідування, невизнання за життя – щаблі, за якими будувалася українська нація і етапи життя трьох визначних українських діячів.

Саме тоді, коли владна верхівка заборонила будь-які прояви українства, у журналістику приходять брати Теодор і Михайло Білоуси у Коломиї та Євген Чикаленко у Наддніпрянській Україні.

Народилися брати Теодор та Михайло Білоуси в с.Витків на Львівщині (тепер с. Новий Витків Радехівського району), з різницею у десять років. Їх родина була незаможною. Але освіту вони все ж здобули. Старшому Теодору наука «лізла в голову без бука», а молодший Михайло, як не намагався бути схожим на брата, був менш здібним. Поки Теодор навчався вчительського ремесла у семінарії, а згодом в університеті, Михайло опановував друкарську справу на практиці.

У тридцятиоднорічному віці Теодор Білоус переїздить до м. Коломиї, де його призначили директором новозбудованої гімназії. Там і починається плідна меценатська діяльність. Знаючи із власного досвіду, як важко дитині із бідної сім'ї здобути освіту, він створює в Коломиї бурсу для навчання і проживання таких учнів. Старший Білоус відчував відповідальність за цих дітей, бо саме він заохочував їх до навчання. Тому, коли не вистачало харчів чи коштів на утримання учнів, він збирав пожертви від мешканців Коломиї, або надавав власні гроші.

У час, коли у Західній Україні Теодор Білоус опікувався своїми бурсаками, в Центральній частині України на світ з'явився Євген Харлампійович Чикаленко. Хлопець походив з багатой сім'ї, але батьківської любові він не відчув. З раннього дитинства полюбив природу і науку. Навчався в Єлисаветі, а потім у м. Харкові. Щирий українець своєю активною діяльністю досить швидко привернув увагу поліції. За це скоро поплатився – десять років арешту в Перешорах, причому перші п'ять – без права на виїзд. Але й в селі зумів допитливий Євген самореалізуватися. Він наділив односельчанам землю, дав хату під школи, добився права викладання українською мовою, сам почав організовувати читання українських книжок і українські вечірки. Заснував Є. Чикаленко і кредитове товариство. Чикаленко робив усе, щоб земля, яка дісталася йому у спадок приносила максимальний прибуток. Всі кошти він пізніше вкладав у розбудову української держави.

У 1897 році в Одесі вийшла чепурненько видана книжка: «Розмови про сільське хазяйство. Чорний пар, плодозмін і сіяна трава», написана із власного досвіду. Вона мала величезний і

цілком заслужений успіх. Це захопило автора і він написав ще п'ять книжок своїх «Розмов».

А тим часом до Коломиї переїздить молодший з братів – Михайло. 19 березня 1864 року брати ідуть на рішучий крок – відкривають друкарню «Печатня М.Білоусі і С-ки». Розміщувалося нове підприємство у трьох кімнатах помешкання, де проживав старший із двох братів. Уже в перший рік роботи друкарні тут побачили світ не лише листівки і брошури, а й періодичні видання.

Перше видання, редактором якої став Михайло Білоус, побачило світ 26 жовтня 1865 року. Це був двотижневик «Голось народный» - перша коломийська газета. За життя Михайла Білоуса у світ вийшло ще близько двадцяти журналів та газет, які друкувалися переважно у тій же друкарні двох братів. Одне з останніх дітищ молодшого Михайла – видання з 1871 до 1913 року газети «Русская Рада».

Дивний збіг обставин. Але приблизно у цей же період за видання щоденної газети береться і Євген Чикаленко. Він був одним із трьох меценатів, які фінансували видання газет «Громадське слово», «Громадська думка», а згодом «Рада». Цікавим є те, що назва газети М.Білоуса «Русская Рада» перегукувалася із Чикаленковою «Радою». Задля виходу газет Чикаленко ішов на все: заставляв масток, продавав частини землі, позичав гроші, постійно обмежував у побуті себе і свою сім'ю.

Добра і роботяща людина завжди всюди встигає. Не оминули меценати своєю увагою і літературно-мистецький бік життя. Наприклад, для всебічної просвітительської роботи в грудні 1863 Теодор Білоус організовує, а потім і очолює літературне руське товариство. Схожий крок робить і Євген Чикаленко. Відчуваючи потребу в організації й об'єднанні українських громадських сил, у 1908р. він ініціює невеликі збори в редакції газети «Рада», де з старших громадян були тільки сам Є. Чикаленко та О. Русов, а решта – молоді співробітники «Ради», на яких засновується Товариство українських поступовців.

Добре діло щодня. За схожим принципом жили ці сподвижники. Зусиллями Теодора та Михайла у Коломиї був споруджений Народний дім, справа, яка тривала близько двох десятиліть і була затратною як морально, так і фінансово. Народний дім мав об'єднувати і допомагати всім творчим і талановитим людям Коломиїщини. У своїх газетних виступах

молодший брат закликав до пожертв на будівництво, пояснював необхідність такого дому у місті. А старший Теодор пожертвував на побудову 100 ринських і понад 300 книг у бібліотеку Народного дому.

Національно свідома молодь у Наддніпрянській Україні також знайшла свій прилисток. Коли проф. М. Грушевський у часописах закликав до збору коштів на побудову Академічного дому у Львові для українських студентів, Є. Чикаленко дав на цю мету 25 000 карбованців. Трохи згодом (1904 року), коли з ініціативи проф. М. Грушевського було влаштовано літні університетські курси, Є. Чикаленко покрити усі їх видатки.

Через свідому проукраїнську позицію нажили собі брати Білоуси і Чикаленко чимало ворогів. Та й кінець життя у них був далеко не щасливим. Теодор Білоус близько десяти років був відірваним від брата, від улюблених справ та такої рідної йому Коломиї. Активна громадська праця Теодора викликали відверту ненависть з боку польських шовіністів. Його перевели у Бохню, що біля Кракова, де він протягом двадцяти років працював директором гімназії. Туга за рідною землею вкоротила діячу віку.

Переїзд брата для Михайла Білоуса був не лише сімейною драмою. Білоусів у той час цькували за їх громадську діяльність, влада влаштовувала постійні обшуки. Фінансова скрута, поява конкурентів, підтоплення друкарні звели Михайла в могилу.

Євгену Чикаленку поліція не давала спокійно дихати все життя. Останні роки діяч не зі своєї волі провів в еміграції. Вимушена робота, віддаленість від сім'ї та рідної землі, постійна невпевненість у завтрашньому дні так загострили хворобу, що 20 червня 1929 року в Празькій лікарні знесилений Євген Чикаленко помирає.

Є.Чикаленко на засідання редколегії газети «Громадська думка», де обговорювався її наклад, виголосив слова, які напевно були одним з головних принципів його діяльності. Молоді співробітники пропонували видрукувати 50 тисяч примірників, старші – 5. Чикаленко запропонував лише тисячу примірників і зауважив, що по всій Україні не набереться більше передплатників, бо «гарячих патріотів і «щирих» українців у нас багато, та біда в тому, що люблять вони неньку-Україну до глибини серця, а не до

глибини кишені». Але не можна стверджувати, що цей вислів належить саме Є.Чикаленку, так як дослідники творчості братів Білоусів зазначають, що вони часто у повсякденних справах послуговувалися цим правилом. Та й не потрібно сперечатися про авторство цих слів. Де було б українське слово, якщо б тоді його не підтримали ці сподвижники – важко сказати. У їхньому виконанні меценатство було справжнім, а не шароварним. Вони обмежували себе і рідних у побуті, заробляли гроші лише з однією метою – витратити їх на розвиток та втілення однієї національної ідеї. Вони щодня тихо і наполегливо продовжували традицію, яка об'єднувала Східну, Західну, Центральну, Південну та Північну Україну.

Якою буде наша країна завтра, важко прогнозувати. Але якщо така давня традиція меценатства, яка передається з покоління в покоління, забудеться, сподіватися на вільну державу, мову та культуру, напевно, не слід. Україна зараз, як ніколи, потребує справжніх меценатів.

Наук. кер. - Яременко Л.М., *ст. викл.*

ЛІРИЧНИЙ РЕВОЛЮЦІОНЕР ВАСИЛЬ БЛАКИТНИЙ: ЛЮДИНА У ВИРІ ЕПОХИ

Євтушенко О., *студ.*

Він повісив у собі лірика, – так стисло й точно схарактеризував усю глибину душевної драми Василя Блакитного Микола Хвильовий. Він мусив напоказ винищити в собі поета, хоч у душі назавжди ним залишився. В історії України Блакитний, перш за все, – політик: комуніст, революціонер, агітатор, нарком пропаганди. Насправді ж запал і талант цієї людини були майже безмежними: редактор, журналіст, видавець, публіцист, критик, організатор літературного процесу, урешті (попри все) – поет. Ще один дрібний штрих Хвильового – і стає зрозуміло, чому ж усі ці грані постаті Блакитного змушені були відступити на другий план: він був людиною епохи. Епохи неоднозначної, складної, епохи, у якій романтизм й ідеалізм змушені були поступитися прагматизмові й рішучості, епохи, у якій чуттєвості й ліризмові не залишилося місця.